

Kriisi ja sosiaalinen pääoma hyvinvointivaltiossa

Kari Nyssölä

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen on ollut kansakunnan yhteinen projekti. Toisaalta hyvinvointivaltion rakentamiseen on sisältynyt kriisejä ja poliittisia konflikteja. Kysymys kuuluukin, onko hyvinvointivaltio sittenkään niin solidaarinen ja yhteisöllinen luomus kuin usein annetaan ymmärtää. Vastauksesta riippumatta yhteisöllisyydellä ja sosiaalisella pääomalla näyttää olevan ajassamme erityisen suurta kysyntää.

Sosiaaliselle pääomalle ei ole massaa selkeää määritelmää. Sillä viitataan yleisesti yksilön kannalta keskeisiin sosiaaliselle vuorovaikutukselle ominaisiin piirteisiin kuten luottamukseen, yhteisöllisyyteen, sosiaalisiin verkostoihin, kansalaisuuteen ja normeihin. Laajemmassa merkityksessä sosiaalisen pääoman on nähty parantavan yhteisön ja yhteiskunnan mahdollisuuksia toimia taloudellisesti ja tehokkaasti.

Sosiaaliseen pääomaan liittyvä yhteiskuntapoliittinen keskustelu kytkeytyy paljolti hyvinvointipoliittisiin vastuukysymyksiin. Keskeinen kysymys on, kenelle kuuluu vastuu kansalaisten hyvinvoinnista, yksilölle itselleen, sosiaalisille verkostoille vai yhteisölle laajemmassa merkityksessä eli tässä tapauksessa hyvinvointivaltiolla. Yksilövastuu ja individualismi nähdään voittopuolisesti negatiivisina asioina, jotka vievät tilaa yhteisövastuulta ja hyvinvointivaltiolta. Hyvinvointivaltio puolestaan nähdään eräänlaisena nostalgisena ja moraalisesti latautuneena apparaattina, joka pohjautuu solidaarisuudelle, yhteisöllisyydelle, oikeudenmukaisuudelle, tasa-arvolle ja yleiselle hyvinvoinnille.

On kuitenkin hyvä muistaa, että hyvinvointivaltion kehittyminen on ollut kovan poliittisen kamppailun tulos, jossa kukin intressiryhmä on taannut suotuisten kompromissien avulla itselleen parhaan lopputuloksen (*Väärälä* 2002, 326).

Kaipuu vahvaan solidaarisuuteen ja yhteisöllisyyteen nojautuvaan hyvinvointivaltioon saattaa olla kaipuutta sellaiseen, mitä ei ehkä koskaan ole ollutkaan kehittyneessä ja valtiokeskeisessä pohjoismaisessa hyvinvointimallissa.

Yhteisöllisyyden kaipuu on sinällään syvästi inhimillinen piirre. Useimmat haluavat kuulua suhteellisen pysyvään ryhmään, jolla on sama kulttuuritausta, samanlaiset arvot, sama kieli ja samanlainen käsitys hyvästä elämästä. Korostuneen individualistisissa ja kulttuurisesti eriytyneissä valtioissakin on yleensä havaittavissa käsityksiä tietystä kulttuurisesta ytimeistä tai yhtenäisyydestä. Vastaavasti hyvin nationalistisissa ja kollektiivissa maissakin kansalaisuus ja poliittinen osallistuminen perustuvat pohjimmiltaan yksilön ja valtion väliseen suhteeseen (*Saukkonen* 2003, 8).

Jos kaipuu yhteisöllisyyden on inhimillistä, on sitä myös yhteisöllisyyden puuttuminen. Ihmisillä on taipumus ymmärtää tai tulkitta toisiaan väärin, olla eri mieltä tai ajatella toisin. Kaikkialla missä ihmisiä kokoontuu, seuraa myös ajan mittaan eriytymistä ja hajaantumista. Yhteisöllisyysideologian tärkein edellytys on juuri yhteisöllisyyden puute tai sen epätäydellinen toteutuminen; yhteisöllisyys elää jatkuvasta kriisiytymisestä (ks. *Saukkonen* 2003, 7 ja *Blanchot* 2004, 21-22).

Yhteisön vahvistuminen kriisien kautta on yhteisöllisyyden tyypillinen piirre laajemmasakin mielessä. Kansakuntien suuret tarinat ovat useimmiten tarinaa yhteisöllisyyden vahvistumisesta erilaisten kansallisten kohtalonhetkien kautta. Sodat, luonnonmullistukset, sortokaudet ja muut kansalliset vastoinkäymiset ovat vahvistaneet kansallista yhtenäisyyttä. "Talvisodan henki" on eräänlainen benchmarkkaus suomalaisen yhteisöllisyyden suurissa tarinoissa. Myös hyvinvointivaltion rakentaminen on usein nähty suurena yhteisöllisenä

projektina. Samalla se on muotoutunut kriisiaparaatiksi, jonka kautta on punnittu yhteisöllisyyden toimivuutta kansallisella tasolla.

Hyvinvointivaltion ikuinen kriisi

Aikalaisdiagnostisessa tarkastelussa suomalaisessa hyvinvointipoliittisessa mielipideilmastossa näyttäisi vallitsevan kaksi pääsuuntausta. Ensimmäisen muodostaa yleinen kansalaismielipide, joka näyttää vahvasti tukevan hyvinvointivaltiota. Tämän näkemyksen yhtenä perusteena on käytetty vuoden 2003 eduskuntavaalin tuloksia, jossa perinteiset hyvinvointiyhteiskunnan rakentajapuolueet SDP ja Keskusta saivat selkeän vaalivoiton. Myös EVAn kansallinen arvoja asennekysely osoittaa kannatusta hyvinvointivaltiolle: vuonna 2004 runsas neljä viidesosaa väestöstä oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että ”vaikka hyvän sosiaaliturvan ja muiden julkisten palvelujen ylläpitäminen maksaa paljon, niin suomalainen hyvinvointivaltio on aina hintansa väärtti”. (EVA 2005, 27.)

Toisessa pääsuuntauksessa eliitti kritisoi sitä että paljon kehuttu kilpailukyky on pelkkää silmänlumetta ja lähitulevaisuudessa se uhkaa romahtaa väestön ikääntymisen myötä. Tähän keskusteluun on kuulunut perinteinen vaatimus kansalaisten uhrautumisesta tulevaisuuden turvaamisen nimissä. Eliitti varoittelee, että Suomi on ajautumassa vaikeuksiin ilman radikaaleja muutoksia sosiaalipolitiikassa ja työmarkkinoilla.

Mika Pantzar on arvostellut eliittiä näköalatomuudesta ja synkkyyden levittämisestä samalla kun Suomen kilpailukyky, luovuus, julkisen talouden tuottavuus ja koulujärjestelmä on todettu kuuluvan maailman parhaimpien joukkoon. Pantzar pelkää, että synkistely jätää ihmisten tulevaisuudenuskoa ja näin myös heikentää kulutusta. Kuitenkin juuri kulutuksen kautta luodaan hyvinvointia. Pohtiesaan synkkyyden levittämisen syitä hän arvelee, että ihmisiä on helpompi hallita silloin kun he ovat peloissaan eikä heillä kuvaa yhteisestä tulevaisuudesta; kun esimerkiksi työpaikalla luodaan kriisitunnelmaa, niin ihmiset tekevät työnsä kiltisti ja suostuvat ylitöihin korvauksitta – oman yksityisen tulevaisuutensa nimissä. Pantzar korostaa, että suomalaisilla pitäisi olla näkemys yhteisestä tulevaisuudesta: ”On vaikea kuvitella menestyvää kansataloutta, jossa jokainen ajattelee vain itseään” (*Helsingin Sanomat* 10.10.2005.)

Kummallakin mielipidesuuntaukselle on sinällään hyvät perustelut. Hyvinvointivaltio on osoittanut voimansa ja sen säilyttäminen on kaikkien etu. Toisaalta myös tulevaisuuden kehityskulkuihin varautuminen kuuluu vastuulliseen yhteiskuntapolitiikkaan.

Suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuudesta näyttäisi siis olevan hyvin erilaisia näkemyksiä. Hieman pidemmän aikavälin tarkastelussa tässä tilanteessa ei ole sinänsä mitään ihmeellistä. Hyvinvointivaltio on näyttänyt olevan koko historiansa ajan kriisissä, tai vähintäänkin sen toimintaan on kohdistunut jatkuvasti epäilyä ja kritiikkiä.

Niklas Luhmanin (1995, 116-117) mukaan yksi syy hyvinvointivaltiollisen järjestelmän jatkuvaan ”kriisiin” on sen itse itselleen asettamissa ylivaatimuksissa. Ylivaatimuksella Luhman on tarkoittaa sitä, että hyvinvointivaltio ottaa huomioon jokaisen julkisiin varoihin tai järjestykseen kohdistuvan vaatimuksen, varsinkin kun vaatimuksen esittää julkinen mielipide, poliittiset päättäjät tai oikeuslaitos. Luhmanin mukaan näihin vaatimuksiin vastataan joko lainsäädännön tai tulonsiirtojen avulla. Vastapalvelukseksi kansalaisilta toivotaan oikeanlaista käyttäytymistä tai oikeanlaisia herätteitä.

Toisaalta pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan synnyssä juuri konflikteilla ja intresiryhmien välisillä kompromisseilla on ollut suuri merkitys. Tätä kautta on saavutettu laaja yleistetty luottamus, jota voidaan tarkastella usukorporatistisena kompromissina. Yleistynyt luottamus kehittyi siinä osittain ’pakotettuna solidaarisuutena’, jonka puitteissa ylemmät sosiaaliryhmät kokevat olevansa samassa veneessä ja näkevät hyvinvointivaltioetuudet kaikille hyväksi (*Siisiäinen* 2003, 208).

Yhtenäistä pohjoismaista hyvinvointimallia ei tosin sellaisenaan ole olemassa, vaikka niin usein esitetään. Pohjoismaiselle mallille on luonteenomaista normatiivinen ajattelu, jolla viitataan tasa-arvoon, täystyöllisyyteen, universaalisuuteen ja julkisen vastuun korostamiseen. Matti Heikkilän ym. (2005) tutkimuksessa todetaan, että muille pohjoismaille luonteenomainen normatiivinen hyvinvointiajattelu ei ole juurtunut Suomeen yhtä voimakkaasti. Osaltaan tämä selittyy suomalaisen hyvinvointivaltion myöhäisellä synnyllä.

Hyvinvointivaltio rakentui Suomessa 1960-luvulta alkaneen elinkeinorakenteen muutoksen ja maaltamuuton jälkimainingeissa 1970- ja 1980-luvuilla. Kyseessä ei ollut määrätietoinen ja suunnitelmallinen prosessi, vaan enemmän-

kin reagoitua kulloinkin esille tulleisiin tarpeisiin, joiden summana hyvinvointivaltio muotoutui. Taustalla olivat myös poliittiset kampanit eri intressiryhmien välillä, jotka ovat johtaneet erilaisiin kompromisseihin ja erityyppisten hyvinvointimallien yhteensovittamiseen. Tämä on sinänsä tyyppillistä myös muissa pohjoismaissa. Myöhäisen liikkeellelähdon myötä hyvinvointietuisuudet eivät ole saavuttaneet pohjoismaita tasoa. Myöskään eurooppalaisessa vertailuissa Suomi ei ole korostuneesti laajan hyvinvointivastuun maa (Heikkilä ym. 2005).

Uskorporatiiviset kompromissit ja pakotettu solidaarisuus lienevät juuri niitä mekanismeja, joka on tehnyt hyvinvointivaltion niin menestyksekkääksi. Niiden myötä kriisit ja konfliktit ovat vaimentuneet lopultakin päivänpoliittiseksi kinasteluksi etuisuuksista ja tukiaisista. Tästä näkökulmasta katsottuna suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen on sitenkin ollut suuri, koko kansankunnan yhdistävä projekti. Nautimme siis aiempien vuosikymmenten yhteisöllisyyden ja solidaarisuuden hedelmistä. Hyvinvointivaltiossa (melkein) jokainen voi toteuttaa itseään ja harjoittaa omaa elämänpolitiikkaansa. Meitä ei näytä uhkaavan mikään sellainen kriisi, joka pakottaisi meitä jälleen kokoamaan voimamme ja toteuttamaan massiivisia yhteiskunnallisia projekteja.

Lieneekö niin, että kriisi itsessään on kriisissä? Voidaan pohtia, että onko yhteisöllisyyden kaipuu luonteeltaan enemmänkin moraalista närkästystä siitä, että niin estottomasti nautimme yksityisyydessämme aiempien sukupolvien aikaansaannoksista.

Tunnettu sosiaalisen pääoman teoreetikko Robert Putnam on kirjassaan *Bowling alone* (2000) havainnut, että amerikkalaisten yhteisöllisyyteen viittaavat aktiviteetit ovat selvästi laskeneet toisen maailmasodan jälkeen: amerikkalaisten sosiaaliset verkostot ovat siirtyneet pois perheestä, naapurustosta ja yhdistysjäsenyyksistä median, erityisesti television hallitseman yhteiskunnan suuntaan. Putnam pitää tätä huolestuttavana ilmiönä ja hän on laatinut agendan sosiaalisen pääoman vahvistamiseksi. Toisaalta sosiaalisen pääoman käsitettä on kritisoitu siitä, että se romantisoi vahvat yhteisölliset vuorovaikutussuhteet jättäen huomioimatta niihin liittyvät ongelmat. Yhteisöllisyys voi tuoda mukanaan myös normipainetta, suvaitsemattomuutta erilaisuutta kohtaan ja sopeutumattomuutta muutoksiin. Haatanen (2004) on Putnamin näkemyksiä tarkastellessaan pohtinut, että onko yhteisöllisyyden hiipuminen si-

tenkään niin kamala asia. Yhdysvalloissa yhteisöllisyyden aktiivisuuden voimakkaan käännekohta 1900-luvulla koettiin heti toisen maailmansodan jälkeen. Putnam (2000, 276) onkin todennut, että olisi etsittävä jonkinlaista "moraalista vastinetta sodalle" eli tuottaa vastaavalaista yhteisöllisyyttä ilman sotaa ja sen kauhua. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna yhteisöllisyyden näivettyminen heijastaa kriisien poissaoloa ja vahva yhteisöllisyys puolestaan enemmänkin hätä- ja poikkeustilojen toimintaa (Haatanen 2004, 162-163).

Yksi tapa määritellä kriisi "todelliseksi kriisiksi" on tilanne, jossa yhteisö tai kansakunta joutuu muuttamaan uskomuksiaan tai arvostuksiaan kriisistä selviytyäkseen. Jared Diamond on tarkastellut kulttuurien romahtamiseen johtaneita syitä. Usein romahdusten taustalla on se, että vallitsevat arvo- ja normikäsitteet sekä käyttäytymismallit suosivat havaittujen ongelmien huomiotta jättämistä. Nykymaailman esimerkkeinä voidaan mainita väestönkasvu ja lisääntyvät ympäristöongelmat. Toisaalta kulttuurit ja kansakunnat ovat kyenneet tarvittaessa muuttamaan arvo- ja normimaailmansa. Esimerkiksi Venäjä on luopunut kommunistisesta kokeilustaan. Eurooppalaiset suurvallat ovat puolestaan luopuneet imperiaalisesta nationalismistaan ja luovuttaneet osan itsenäisyydestään Euroopan unionille keskinäisen sotimisen välttämiseksi (Diamond 2005).

Suomessa 1990-luvun alun taloudellinen lama ja sitä seurannutta suurtyöttömyyttä on pidetty yleisesti suurena kansallisena kriisinä. Näyttää kuitenkin siltä, että se ei sittenkään ollut riittävän syvä kriisitila, jotta se olisi vahvistanut kansallista yhtenäisyyttä. 1990-luvun alussa vallinnut monetaristinen talouspoliittinen linja teki selvän valinnan työttömyyden ja valtionvelan välillä: työttömyyden kasvua pidettiin pienempänä pahana. Esimerkiksi Ruotsissa, jossa oli hyviin samantyyppinen tilanne, tehtiin päivänvastainen ratkaisu. Siellä valtion velkaantumista ei pidetty läheskään niin ongelmallisena ja näin Ruotsissa vältyttiin samanlaiselta suurtyöttömyydeltä kuin Suomeen lopulta tuli.

Tässä ei ole tarkoitus ruotia 1990-luvun talouspoliittisia valintoja. Omalta osaltaan ne vahvistivat yritysten kilpailukykyä ja trimmasivat kansantaloutta eurokuntoon. Ydin on siinä, että tuolloin tehtiin ratkaisuja, jotka kyllä vahvistivat kansantaloutta mutta samalla heikensivät kansallista solidaarisuutta päästämällä suurtyöttömyyden valloilleen.

Onko yhteisöllisyydestä uusliberalismin haastajaksi?

Keskustelu sosiaalisesta pääomasta saattaa kertoa jotain laajemmasta yhteiskunnallisesta muutostrendistä. Lisääntyneet tehokkuusvaatimukset sekä tulosvastuu- ja tilivelvollisuusajattelun vahvistuminen ja niihin vahvasti kytkeytyvät kvartaalitalous ja uusliberalistinen ajattelutapa ovat ehkä saavuttamassa lakipistettään. Kaiken toiminnan kytkeminen talouden ja kilpailukyyn viitekehykseen ei liene sitä mitä ihmiset haluavat elämältään.

Hyvinvointiyhteiskunnan ohella voidaan puhua myös vaurausyhteiskunnasta: Länsimaissa ihmisten perusturva ja elinolosuhteet ovat keskimäärin sillä tasolla, ettei jatkuvan talouden kasvu vahvistaminen hinnalla millä hyvänsä enää tarjoa riittävää kannustetta työnteon ja tehokkuuden lisäämiseen. Lisäksi ekologiset kysymykset alkavat näyttäytyä yhä suurempana vastapainona taloudelliselle kasvulle. Pelottelu Suomen ja koko Euroopan kilpailukyyn romahtamisesta eivät tarjoa vastausta siihen, mitä ihmiset eniten kaipaavat: ennustettavuutta ja turvallisuudentunnetta elämälleen.

Yhteiskunta- ja talouspoliittisessa ajattelussa ollaan ehkä siirtymässä uuteen vaiheeseen, jota on edeltänyt teollistumisen alkuvaiheen vulgaarikapitalismi, toisen maailmansodan jälkeinen keynesiläinen kausi ja 1970-luvun öljykriisin jälkeen liikkeelle lähtenyt uusliberalistinen ajattelu. Valtiovetoisen ja markkinavetoisen yhteiskunta- ja talouspolitiikan vaihteluvälillä olisi nyt jälleen yhteiskunnallisemmän ja yhteisöllisemmän lähestymistavan vuoro.

Yleisellä tasolla sosiaalisen pääoman vaikutuksista hyvinvointivaltion kehittymiseen ei ole selkeää näkemystä. Epäilevien näkemysten mukaan julkisten hyvinvointipalvelujen ei-aiottu seuraus on lisääntyvä yksilöllistyminen. Yhteiskunnan jäsenten keskinäisten riippuvuus-suhteiden ajatellaan heikenevän kun julkinen sektori ottaa tehtäväkseen sosiaalisesta avusta huolehtimisen. Sosiaalinen pääoma ei näin uudu, koska ihmiset tarvitsevat toisiaan vähemmän. Vastakkaisen näkemysten mukaan hyvinvointipalvelujen ajatellaan toimivan yleistyneen luottamuksen tavoin, jolloin yhteiskunnan kaikki jäsenet voivat periaatteessa luottaa kuuluvansa vastavuoroisuuden normien piiriin. Tämä parantaa yhteiskunnan jäsenten riskinottoa, talouden dynaamisuutta ja yhteiskunnan toimintakykyä (Ruuskanen 2002, 22-23).

Klaus Helkama ja Tuija Seppälä ovat tutkineet OECD-maiden arvomaailman yhteyttä niiden rakenteelliseen kilpailukykyyn. He päätyivät tutkimuksissaan siihen, että ihmisten välinen luottamus on vahva johdonmukainen selettäjä kilpailukyvyille. Luottamus on suurinta tasa-arvoa korostavissa maissa, joissa ei hyväksytä vallan epätasaisista jakautumista samassa määrin kuin muualla. Tällaisia maita ovat eritoten Suomi ja muut Pohjoismaat. Tasa-arvo ei sinällään synnytä kilpailukykyä, vaan luottamusta, joka puolestaan synnyttää kilpailukykyä.

Mekanismia voidaan selittää siten, että luottamalla toisten ihmisten aikomuksiin toimia oikein ja rehellisesti ei tarvita hierarkkisia ja kontrolloivia valvontarakenteita, jotka väistämättä lisäävät tehottomuutta. Samoin kuin luottamus, tasa-arvo ja tehokkuus, myös epäluottamus ja tehottomuus kulkevat käsi kädessä (Helkama & Seppälä 2004; Helkama 2004).

Luottamuksen säilyttäminen on herkkä asia. Esimerkiksi tuloerojen jyrkkä kasvu voi aiheuttaa särön yleiseen luottamukseen. Asiaa voidaan tarkastella myös Jared Diamondin havaintojen näkökulmasta: yhteiskunnallisten ongelmien taustalla on usein eliitin etäännyminen muusta väestöstä. Pahimmillaan tilanne on silloin, kun eliitti pystyy irrottautumaan toimintensa seurauksista (Diamond 2005, 453). Emme ole Suomessa tietenkään tällaisessa tilanteessa. Luottamuksen mahdollinen heikkeneminen voi kuitenkin ajan mittaan koitua kalliiksi myös suomalaiselle elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle.

KIRJALLISUUTTA

- Blanchot, M. (2004): *Tunnustamaton yhteisö*. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Diamond, J. (2005): *Romahdus. Miten yhteiskunnat päättävät tuhoutua menestyä*. Helsinki: Terra Cognita.
- Haatanen, K. (2004): "Menneisyyden ennustaminen: kommunitaristinen aikalaisdiagnoosi ja yhteisöllisyyden palauttamisen ongelma". Teoksessa K. Rahkonen (toim.), *Sosiologia nykykeskusteluja*. Helsinki: Gaudeamus, 143-165.
- Heikkilä, M., Kautto, M. & Teperi, J. (2005): *Julkinen hyvinvointivastuu sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2005. Helsinki: Valtionneuvoston kanslia.
- Helsingin Sanomat* (2005): "Professori Mika Pantzar ihmettelee suomalaisten pessimismää". Mika Pantzarin haastattelu Helsingin Sanomissa 10.10.2005.
- EVA (2005): *Onnellisuuden vaikea yhtälö*. EVA:n kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2005. www.eva.fi
- Helkama, K. (2004): "Arvot, luottamus ja kilpailukyky OECD-maissa". Teoksessa R. Alapuro, I. & Arminen (toim.), *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*.

- Helsinki: WSOY, 145-152.
- Helkama, K. & Seppälä, T. (2004): *Arvojen muutos Suomessa 1980-luvulta 2000-luvulle*. Sitra www.sitra.fi/julkaisut.
- Luhman, N. (1995): "Politiikan teoria hyvinvointivaltiossa". Teoksessa R. Eräsaari & K. Rahkonen (toim.), *Hyvinvointivaltio tragedia. Keskustelua eurooppalaisesta hyvinvointivaltiosta*. Helsinki: Gaudemus, 109-121.
- Putnam, R. D. (2000): *Bowling Alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Ruuskanen, P. (2002): "Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa". Teoksessa P.

- Ruuskanen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*. Jyväskylä: PS-kustannus, 5-27.
- Saukkonen, P. (2003): "Yhteisöllisyydestä ja politiikasta". *Tiedepolitiikka* 28 (3), 7-14.
- Siisiäinen, M. (2003): "Yksi käsite, kaksi lähestymistapaa: Putnamin ja Bourdieun sosiaalinen pääoma". *Sosiologia* 40 (3), 204-218.
- Väärälä, R. (2002): "Pekka Kuusen anti tämän päivän sosiaalipolitiikalle". *Janus* 10 (4), 321-335.

Kirjoittaja on valtiotieteen tohtori, joka toimii opetusneuvoksena Opetushallituksessa.